

वर्ष २ अंक ३

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन

जारी मिति : १७ बैशाख २०७३

अवधी : १७ बैशाख २०७३ - २३ बैशाख २०७३

जिल्लाहरु : बाँके, रुपन्देही, बारा

(जारी गर्ने: PPCR/BRCH/AMIS project, MOAD; Agricultural Environment Research Division, NARC and Agro-met Section/MFD, DHM)

मौसमी तथ्यांकहरु

३ बैशाख २०७३ देखि ९ बैशाख २०७३ सम्मको मौसमी अवस्था

मौसमी विवरण	जिल्ला		
	बाँके	रुपन्देही	बारा
कुल वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	५.४
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)को दायरा	३७.५ - ४२.२	३५.६ - ४३.२	३४.६ - ३८.७
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)को दायरा	१८.८ - २६.०	२०.३ - २६.९	२०.० - २५.८
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता(%) को दायरा	६६.२ - ७९.६	३५ - ६०	५४ - ७७
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता(%) को दायरा	१६.७ - ४२.३	१० - ४५	३० - ४८
हावाको गति (मि/से) को दायरा	५.५ - १४.७५	३.७५ - १२.३३	३.५ - ७
हावाको दिशाको दायरा	दक्षिण-पश्चिम	दक्षिण पूर्व-दक्षिण पश्चिम	पूर्व-दक्षिण पश्चिम

१० बैशाख २०७३ देखि १६ बैशाख २०७३ सम्मको मौसमी अवस्था

मौसमी विवरण	जिल्ला		
	बाँके	रुपन्देही	बारा
कुल वर्षा (मि.मी.)	०.०	०.०	०.०
अधिकतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)को दायरा	३८.१ - ४२	४०.५ - ४२.१	३७.५ - ३९.८
न्यूनतम तापक्रम (°सेन्टीग्रेड)को दायरा	१५.८ - २५.६	१९.२ - २३.३	१६ - २२.५
अधिकतम सापेक्षिक आर्द्रता(%) को दायरा	४२.४ - ७२.१	३० - ३५	३२ - ७१
न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता(%) को दायरा	११.८ - १८	५ - २०	१४ - ३८
हावाको गति (मि/से) को दायरा	५ - १५.७५	३.७५ - १५.५	३ - ५.६६
हावाको दिशाको दायरा	उत्तर-पश्चिम	दक्षिण पूर्व-दक्षिण पश्चिम	दक्षिण पूर्व-दक्षिण पश्चिम

कृषि-मौसम सल्लाह सेवा बुलेटिन, वर्ष २, अंक ३, १७ बैशाख २०७३, अवधी : १७ बैशाख २०७३- २३ बैशाख २०७३

कृषि-सल्लाह

क. मौसमी विश्लेषण

गत हप्ताको समग्र मौसमी विश्लेषण (बाँके)

गत हप्ताको दिउँसोको तापक्रम ४२° सेल्सियस सम्म पुग्यो र न्यूनतम सापेक्षिक आर्द्रता ११.८% रह्यो। साताभरि नै वायुको दिशा उत्तर-पश्चिमी रह्यो।

आउँदो हप्ताको मौसमी अवस्था (बाँके)

आगामी हप्ताको सुरुवातमा मौसम सफा रहनेछ तर साताको मध्यबाट बिस्तारै बादलको मात्रा बढ्नेछ र साताको अन्तमा पश्चिमी वायु र स्थानिय वायु को समिश्रणले गर्दा सामान्य देखि मध्यम वर्षा हुनेछ। औसत आर्द्रता साताको सुरुवातमा ४०% को आसपास र साताको अन्तमा ६०% को आसपास रहनेछ। साताका अधिकांश दिनहरूमा दिउँसोको अधिकतम तापक्रम ३७ डिग्री सेल्सियस भन्दा माथि रहनेछ तर वर्षाले गर्दा दिउँसोको अधिकतम तापक्रममा साताको अन्तमा केहि गिरावट आउनेछ।

ख. बालीनाली

१. धान

- वर्षे धानबालीबाट राम्रो उत्पादन लिन सिफारिस गरिएका सिंचित क्षेत्रका लागि सिफारिस गरिएका जातहरू स्वर्णा सव-१, साबित्री, मकवानपुर-१, रामधान, लल्का बासमति र असिंचित क्षेत्रका लागि सिफारिस गरिएका जातहरू सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान-३ सुख्खा धान-४ सुख्खा धान-५ सुख्खा धान-६, तरहरा-१, हर्दिनाथ-२, राधा-११ र लोकतन्त्र तथा घैया धानका लागि विन्देश्वरी, घैया-१ र घैया-२ लगाउनु उपयुक्त हुन्छ। तसर्थ यी जातका धानहरूको वीउको ब्यबस्था गर्नुहोला।

२. मकै

- वसन्ते मकैको गवारोको ब्यबस्थापन गर्न कार्बोफ्युरन ३जी, ३-४ दानाको दरले अथवा फिप्रोनिल ३जी २-३ दानाको दरले हातमा पन्जा र मुखमा मास्क लगाई बोटको गुवोमा राख्नु पर्दछ।
- वर्षे मकै खेतीबाट राम्रो उत्पादन लिनको लागि सिफारिस गरिएका रामपुर कम्पोजिट, अरुण-१, अरुण-२ र रामपुर-२ मकैका जातहरू ६५० ग्राम देखि १ के. जी. वीउ प्रति कठामा लगाउने तर छिटो पाक्ने र ढिलो रोप्दा पनि हुने जातको लागि अरुण-१ र अरुण-२ को चयन गर्नु उपयुक्त हुन्छ।
- वर्षे मकै लगाउनु २०-२५ दिन पूर्व ३००-५०० के. जी. प्रांगारिक मल माटोमा राम्रोसँग मिलाउने र २ के. जी. ७५० ग्राम डि. ए. पि; १ के. जी. ६४० ग्राम युरिया तथा २ के. जी. ११० ग्राम म्युरेट अफ पोटास प्रति कठामाको दरले जमिनको अन्तिम तयारीको बेला माटोमा प्रयोग गर्नुपर्दछ।

३. गहुँ

- गहुँ लाई २-३ दिन घाममा सुकाएपछि (दानामा चिस्यानको मात्रा १०-१२ प्रतिशत नहुन्जेल) हावा नछिर्ने भाँडा जस्तै- सीड बिन, प्रो ब्याग, घ्याम्पोमा भण्डारण गर्न उपयुक्त हुन्छ।
- भण्डारण गरेको वीउलाई कीराबाट जोगाउन भकारीको माथिल्लो भागको वीउ माथि ४-५ ईन्च जति छहारीमा सुकाएको सुकिलो निम, बकाइनो र तितेपाति जस्ता विरुवाको पातहरू राख्ने गरेमा पनि कीरा लाग्ने सम्भावना कम हुन्छ।
- वीउमा कीरा लाग्न नदिनको लागि सेलफसको २-३ चक्की मलमल कपडामा बेरेर १ मेट्रिक टन भण्डारण गरेको वीउमा भकारी भित्र हात घुसाएर ६-१२ ईन्च भित्र भकारीमा राखी हावा नछिर्ने गरि बन्द गरेर राखेमा कीराबाट बचाउन सकिन्छ।

४. उखु

- सुख्खा मौसम भएको कारणले माटोमा चिस्यान कम भए पानी लगाई उखु लगाउनु उपयुक्त हुन्छ।
- उखु बालीमा माटोको सतहमा नयाँ गुबोमा एक भन्दा बढी स-साना प्वालहरु देखिएमा टुसा पसाउने गवारो (*Early shoot borer*) को प्रकोप हुने सम्भावना भएकोले यसको प्रकोप कम गर्न ३ इन्च जति माटो चढाउने र हल्का सिँचाईको ब्यबस्था गर्दा यो कीरा नियन्त्रण गर्न सकिन्छ।

५. फलफूल बाली

- यस मौसममा माटोको तापक्रम वृद्धि हुने र तातो हावा चल्ने हुनाले माटोको सुख्खापन बढ्दछ। यस्तो अवस्थामा फल परिपक्व हुने बेलामा अनियमित सिँचाइ वा अत्याधिक सिँचाइ दिएमा वा वर्षा भएमा तरबुजामा फल फुट्ने वा चिरा पर्ने समस्या देखा पर्दछ। यस्तो समस्याको समाधानको लागि तरबुजाको बोट वरिपरि खर, पराल वा अन्य उपयुक्त छापो दिई हप्तामा एक पटकका दरले हल्का सिँचाइ दिनुपर्दछ।
- सुख्खापनको असर बाट जोगाउन यसै वर्ष सार्नु भएको केरा, कागती, आँप, लिची आदिमा ७-७ दिनको फरकमा र बढिसकेको लिची, आँप, कागतीमा १०-१० दिनको फरकमा सिँचाई गर्नु पर्दछ।
- तापक्रम बढ्दै जाने र सुख्खा खडेरीको समय भएकोले पाक्ने समयमा लिची फल फुट्ने समस्या देखिन्छ। यस्तो समस्या बगैँचामा एक्कासी बढी सिँचाई गर्नाले वा खडेरी पछि ठूलो झरी वर्षा परेमा, लामो समयको फरकमा सिँचाई गर्नाले हुन्छ। तसर्थ लिची बगैँचामा १०-१० दिनको फरकमा सिँचाई गर्नु पर्दछ। साथै लिचीको बोट भिज्ने गरी २-४ ग्राम *बोरेक्स* प्रति लिटर पानीमा घोली छन् तथा पेपर व्यागले लिचीको फलको झुप्पालाई *व्यागिङ* गर्नु पर्दछ।
- लिचीको बोटमा सुलसुले (*Mite*) को प्रकोप भएमा *कार्बोरिल ५० डब्लु. पी.* २ एम. एल. एक लिटर पानीमा वा *डिकोफोल १८.५ ई. सी.* ३ एम. एल. एक लिटर पानीमा घोलेर छन्नुपर्दछ।
- हावा हुरीबाट जोगाउन अग्ला र घरी लागिसेकेका केराको बोटलाई टेको लगाउनु पर्दछ।
- कागती, आँप, लिची खेती गर्नु भएको भए *प्लान्टोप्लेक्स* नामक हर्मोन सिफारीस मात्रामा छरेमा फल झर्ने समस्या कम हुन्छ।
- सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त मल प्रयोग गर्नु भएको छैन भने अब ढिला नगर्नुहोस्। सुक्ष्म खाद्यतत्व युक्त *एग्रोमिन* वा *मल्टिप्लेक्स* छन्नु होस्।
- यस मौसममा आँपमा *होपर*को अत्याधिक प्रकोप देखिने भएकोले *इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस. एल.* १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छन्नु पर्दछ।
- आँपको कोयामा लाग्ने घुनको प्रकोप हुने बगैँचाहरुमा केराउ/लप्सी दाना जत्रो फल भएको अवस्थामा *एसीफेट ७५ एस. पी.* २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाएर बोटको हाँगाहरु र हाँगाको कापमा १० दिनको फरकमा ३ पटक छन्नुपर्दछ।
- आँपको बोटमा *मिली बग*को प्रकोप हुने समय भएकोले नियमित अवलोकन गर्नुपर्दछ। यसको समस्या समाधानको लागि बगैँचाको सरसफाईमा ध्यान दिनुको साथै सबो तेल १०-१५ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छन्नुपर्दछ।

तरकारी बालीहरु

- भिण्डीमा फल र डाँठमा प्वाल पार्ने कीराको प्रकोप हुने हुँदा नियमित अवलोकन गर्नुपर्दछ। यस्तो लक्षण देखिएमा क्षती भएको भाग काटेर जलाई दिनुपर्दछ।
- भिण्डीमा फड्के कीरा (*Jassid*) को समस्या देखिने हुनाले फल टिप्ने अवस्था भन्दा पहिले यसको प्रकोप देखिएमा *फिप्रोनील ८० डब्लु. पी.* ५ ग्राम १६ लिटर पानीमा घोलेर छन्नुपर्दछ। वा *इमिडाक्लोप्रिड १७.८ एस. एल.* एक एम. एल. एक लिटर पानीमा घोलेर छन्नुपर्दछ। फल टिप्ने अवस्था छ भने *मालाथियन ५० इ. सी.* २ एम. एल. एक लिटर पानीमा घोलेर छन्नुपर्दछ। वा *डाइक्लोरोभस ७६ इ. सी.* २ एम. एल. एक लिटर पानीमा घोलेर छन्नुपर्दछ। *मालाथियन* छर्केको ७ दिनसम्म र *डाइक्लोरोभस* छर्केको ५ दिनसम्म फल टिप्न हुँदैन।

- भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागी गवारोको कारण ओईलाएको मुन्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्ने वा जलाउने। *क्लोरोानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन)* १८.५ इ.सि. ०.२ मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी छन्।
- गोलभेंडाको फलको गवारो व्यवस्थापनको लागी कुहिएको फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्ने। साथै माटोमा चिस्यान कायम राख्ने र यसको व्यवस्थापनको लागी १० ग्राम भेली प्रति लिटर पानीमा मिसाई बनाएको घोलमा *HaNPV* (हेली एन. पि. भी) २५० LE को १.५ मि.लि हालेर साँझको समयमा स्प्रे गर्नुपर्दछ, वा *क्लोरोानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन)* १८.५ इ.सि. १.० मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिज्ने गरी स्प्रे गर्नुपर्दछ।
- खुर्सानीमा भाइरस रोग लागेको भएमा *भिकोर्न एच झोल* १ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा मिसाई छर्कनु पर्दछ।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा *लिफ माइनर*को प्रकोप कम गर्नको लागी तल-तलको पुरानो पातहरु हटाउनुपर्दछ।
- काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा *पाउडरी मिल्ड्यु*को प्रकोपबाट बच्नको लागी *क्वाराथेन* २ एम. एल. प्रति लिटर पानीमा घोली छर्नुपर्दछ।
- लौकामा *गमी स्टिम ब्लाइट* (डाँठमा चोप निस्कने डडुवा) देखिएको खण्डमा *ब्लाइटक्स ५०%* (५०% कपर) ५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर बिरुवाको डाँठमा लेपन गर्नुपर्दछ। साथै १५ दिनको फरकमा *ब्लाइटक्स ५०%* २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ।
- फल दिने बाली गोलभेंडा, भण्टालाई अरु बाली भन्दा अलि बढि खाद्यतत्वको आवश्यकता हुने भएकोले पहिलो बाली टिपिएको हरेक १५-२० दिनको फरकमा *युरिया मल* १० ग्राम प्रति बोटको दरले टपड्रेस गर्नुपर्दछ। यस्तै गरि सुक्ष्म खाद्य तत्व जस्तै- *मल्टिप्लेक्स / ट्रिप्लेक्स / एगोमिन* लाई २ एम् एल् प्रति लिटर पानीमा घोलेर बोटमा स्प्रे गर्नुपर्दछ।
- करेला बालीमा गवारोले धेरै क्षती पुर्याउने भएमा *रोगर ३० ई. सी.* २ एम एल प्रति लिटर पानीमा मिसाई साँझको समयमा बोट भिज्ने गरि छन् पर्दछ।

फल कुहाउने औँसा

- काँक्रो, फर्सी, समुहको लहरे बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागी *क्यु ल्युर* युक्त बोटल ड्याप प्रति कडा ३-४ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ *क्यु ल्युर* युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुपर्दछ।
- फलफूल बालीमा फल कुहाउने औँसाबाट बच्नको लागी *मिथायल इयुजिनल* युक्त बोटल ड्याप प्रति कडा १ ओटाको दरले राख्नुपर्दछ। साथै प्रत्येक २ हप्तामा नयाँ *मिथायल इयुजिनल* युक्त बोटल परिवर्तन गर्नुपर्दछ।
- *मालाथियन ५० इ.सी.*, २ एम.एल प्रति लिटर र २ ग्राम चिनी (भेली) पानीमा मिसाएर प्रति हेक्टर २०-२५ ठाँउमा फूल फुल्नु अगाडि देखि १-१ महिनाको अन्तरमा छन्।

रातो खपटे कीरा

काँक्रो, फर्सी समुहको लहरे बालीमा रातो खपटे कीराबाट बच्नको लागी

- लार्भाहरु जमीनको सतह भन्दा अलिकति मुनी बस्ने भएकोले समय समयमा गोडमेल गर्नु उपयुक्त हुन्छ।
- कीराले विहान र बेलुका नोक्सानी पुर्याउने भएकोले साँझपख *कार्बोक्सिल (५०% डब्लु. पि.)* २ ग्राम प्रति लिटरको दरले माटो र बोट भिज्ने गरी छन् पर्दछ।

अन्य

- खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने बित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा (प्रेङ्ग मन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्धन गरौं।
- मौरी घारमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नुपर्दछ।

बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड)

- १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाएर रातभरी राखेर लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी भोलीपल्ट छर्कनु राम्रो हुन्छ।
- मालाथियन ५० इ.सी., २ मि.लि. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाँउमा भिज्ने गरी छर्कनु उपयुक्त हुन्छ।
- नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सबई वा एट्सो तेल १५ मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छर्नु उपयुक्त हुन्छ।

ग. पशुपालन

- बारखापालक कृषकहरूले भर्खर ब्याएका तथा १ महिना सम्मका पाठा-पाठी भएका माऊहरूलाई सन्तुलित दाना तथा स्वच्छ पानीको व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुहोला।
- बारखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको झोल वा १% पोटासको घोलले मुख सफा गर्नु उपयुक्त हुन्छ। मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाँउबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बारखालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नुपर्दछ।
- पि.पि.आर रोग लागेका बारखाको आँखा, नाक, मुख (थुतुनो) मनतातो पानीमा सफा कपास भिजाई दिनमा २ पटक सफा गर्नुपर्दछ। साथै ५% बोरो-ग्लिसिरिनले मुख सफा गर्नु लाभदायी हुन्छ। सहायक संक्रमण रोकथाम गर्न अक्सीटेट्रासाइक्लिन वा क्लोरटेट्रासाइक्लिन औषधी प्रयोग गर्न सकिन्छ। पि.पि.आर रोग लाग्न नदिन ३ महिना भन्दा माथिका भेडा-बारखामा सो रोगको भ्याक्सिन लगाउनु उपयुक्त हुन्छ।
- खोरेत लागेका पशुहरूको मुख तथा खुट्टाको घाउ फिटकिरी पानी वा निलोतुथोको घोल अथवा वेटाडीनले नियमित सफा गर्नु पर्दछ। घाउ तथा संक्रमण अधिक भएमा प्राविधिकको सल्लाहमा एन्टीवायोटीक औषधीहरू खुवाउनुपर्दछ। साथै खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोगको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनु उपयुक्त हुन्छ।
- माछा पोखरीमा घुलित अक्सिजनको मात्रा बढाउन हावा यन्त्र (एरेटर) को प्रयोग गर्ने।
- तापक्रम बृद्धि सँगै कुखुरामा देखा पर्ने लक्षणहरू जस्तै- चाँडो-चाँडो सास फेर्ने, पानी धेरै खाने, दाना कम खाने, पखेटा र खुट्टा फालेर बस्ने, अण्डा उत्पादनमा कमी आउने, खोरमा कुखुराहरूको मृत्यु हुने आदी भएमा पर्याप्त भेन्टीलेसन प्रदान गर्ने, कुखुराको घनत्व कम गर्ने, तापक्रम अधिक रहेका बेला (दिँउसो १२-३ बजे सम्म) दाना नदिने, पर्याप्त मात्रामा सफा, चिसो पानीको व्यवस्था गर्नु पर्दछ। साथै पानीमा इलेक्ट्रोलाईट र मल्टी मिटामीन राखेर दिन सकिन्छ।
- अधिक तापक्रमका कारण कुखुराको भालेको प्रजनन क्षमतामा कमी आउने हुनाले ब्रिडिङ स्टकमा भालेको संख्या बढाएर १२-१५% सम्म राख्नुपर्दछ। साथै दानामा मिटामीन-ई तथा सेलेनियमको मात्रा बढाउनु उपयुक्त हुन्छ।

~\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$\$~